

Άγιοι και Αγιότητα σε ποιήματα του Κ.Π. Καβάφη

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Του Δρ. Εμμανουήλ Κ. Δουνδουλάκη*

Στις 29 Απριλίου, συμπληρώθηκαν 150 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου αλεξανδρινού ποιητή, Κωνσταντίνου Καβάφη και 80 χρόνια από την κοίμησή του, εφόσον, η γενέθλιος ημέρα και η ημέρα θανάτου του συμπίπτουν. Με αφορμή το χαρακτηρισμό του 2013 ως “Έτους Καβάφη” – τόσο από την UNESCO, όσο και από τα Υπουργεία Πολιτισμού και Παιδείας, στην Ελλάδα- δημοσιεύουμε το παρόν προσχέδιο μελέτης, το οποίο προσεγγίζει μία πτυχή της θρησκευτικότητας, εκείνη των Αγίων και της Αγιότητας, όπως καταγράφεται στα ποιήματά του.

Οι μνημένοι στην ποίηση του αλεξανδρινού ποιητή, ασφαλώς και δεν αιφνιδιάζονται με την προσέγγιση αυτή, σε αντίθεση με τους λιγότερο υποψιασμένους που ενδεχομένως διάκεινται καχύποπτα, ως προς το ζήτημα αυτό και δικαιολογημένα επαναλαμβάνουν, παραφρασμένη, την Αγιογραφική ρήση: “εκ (Καβάφη) δύναται τι αγαθόν είναι;” (Ιω. 1, 46). Όμως ο ποιητής δεν παραβλέπει τα εκκλησιαστικά. Απεναντίας μάλιστα, δείχνει να τα γνωρίζει, έστω και αν αποστασιοποιείται για τους δικούς του λόγους. Πίσω από τις λέξεις του ακόλουθου αποσπάσματος, από ποίημά του με τον τίτλο: “Βυζαντινός Άρχων, εξόριστος, στιχουργών”, θα μπορούσε κάποιος να διαβάσει τη γνώση που του επέφερε η τριβή του με τα θέματα που αφορούν την Εκκλησία. Σημειώνεται χαρακτηριστικά: “Οι ελαφροί, ας με λέγουν ελαφρόν. / Στα σοβαρά πράγματα ήμουν πάντοτε επιμελέστατος. / Και θα επιμείνω, ότι κανείς καλλίτερά μου δεν γνωρίζει / Πατέρας ή Γραφάς, ή τους Κανόνες των Συνόδων. / Εις κάθε δυσκολίαν στα εκκλησιαστικά /εμένα συμβουλεύονταν, εμένα πρώτον...”.

Τα ποιήματα του Καβάφη στα οποία καταχωρίζονται πληροφορίες για Αγίους ή για

την Αγιότητα, υπερβαίνουν τα πέντε. Σε αυτά άλλοτε γίνεται απλή χρήση του ονόματος ενός Αγίου (Χριστός, Ιωάννης ο Πρόδρομος, ιερομάρτυρας Βαβύλας, Συμεών ο Στυλίτης, Επτά Παίδες εν Εφέσω κ.ά.), στο πλαίσιο ενός προσδιορισμού του τόπου, ενώ άλλοτε το ιερό πρόσωπο, η πολιτεία του, συγκρίνεται με εκείνη των εθνικών, τα ιστορικά δεδομένα της εποχής του. Εκτός από τα παραπάνω, καταχωρίζονται και δύο ποιήματα στα οποία τόσο ο πυρήνας τους, όσο και ο τίτλος τους, συνδέεται με το όνομα ενός Αγίου ή αναφέρεται σε Αγίους της Εκκλησίας. Πρόκειται για τα ποιήματα που τιτλοφορούνται: “Συμεών” και “Οι Άγιοι Επτά Παίδες”. Στόχος του ποιητή στις περισσότερες από τις παραπάνω περιπτώσεις, είναι να μιλήσει, με το δικό του ιδιαίτερο τρόπο, για τη φθαρτότητα, τη ματαιότητα της ζωής, την προοπτική της αναστάσεως. Ακολούθως θα αναφερθούμε, συνοπτικά στα δύο τελευταία ποιήματα.

Το ποίημα που φέρει τον τίτλο “ΣΥΜΕΩΝ” γράφτηκε το 1917 και αναφέρεται στον Άγιο Συμεών το Στυλίτη (“τον παλαιό”) (459 μ.Χ.), του οποίου η μνήμη τιμάται από την Εκκλησία μας την πρώτη Σεπτεμβρίου. Από τους είκοσι οκτώ στίχους του ποιήματος, στους επτά γίνεται αναφορά στον εν λόγω Όσιο. Ο ποιητής εστιάζει το ενδιαφέρον του στο γεγονός της παραμονής του ιερού προσώπου πάνω σε ένα στύλο, για τριάντα πέντε χρόνια, το οποίο και αποτελεί στοιχείο που τον εκπλήσσει και τον εντυπωσιάζει. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Καβάφης αξιοποιεί στο ποίημά του μονάχα τη συγκεκριμένη πληροφορία, χωρίς να διαπιστώνεται άμεση εξάρτηση από τη Συναξαριακή παράδοση. Το επίμαχο απόσπασμα έχει ως εξής: “...τριάντα πέντε χρόνια, σκέψου - / χειμώνα, καλοκαίρι, νύχτα μέρα, τριάντα πέντε / χρόνια επάνω στο στύλο ζει και μαρτυρεί. / ...πριν γεννηθούμ’ εμείς, φαντάσου το, / ανέβηκε ο Συμεών στο στύλο / κ’ έκτοτε μένει αυτού εμπρός εις τον Θεό...”.

Το κατεξοχήν Αγιολογικό ποίημα του Καβάφη είναι εκείνο που φέρει τον τίτλο: “ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΕΠΤΑ ΠΑΙΔΕΣ”. Είναι ατελές και γράφτηκε το 1925. Αποτελείται από 29 στίχους και όλο το ποίημα αναφέρεται στο περιστατικό των Επτά Παίδων εν Εφέσω (εορτή: 22 Οκτωβρίου & 4 Αυγούστου), δηλαδή των Μαξιμιλιανού, Ιάμβλιχου, Εξακουστωδιανού, Μαρτινιανού, Διονυσίου, Αντωνίνου και Κωνσταντίνου, οι οποίοι έζησαν την περίοδο της βασιλείας του Δεκίου.

Σύμφωνα με το Συναξάριο, για το οποίο ο Καβάφης σημειώνει ότι εκφράζεται “όμορφα”, οι Παίδες αυτοί υπήρξαν γόνοι εύπορων οικογενειών και στρατιώτες στο επάγγελμα. Διαφώνησαν με το αυτοκρατορικό διάταγμα που τους επέβαλε να θυσιάσουν στα είδωλα και, στην προσπάθειά τους να το αποφύγουν, κρύφτηκαν σε μία σπηλιά, όπου παρέδωσαν το πνεύμα τους στον Κύριο, κατά τη διάρκεια του ύπνου τους. Οι διώκτες τους εντόπισαν και έκλεισαν το στόμιο της σπηλιάς. Διακόσια χρόνια αργότερα, κατά την εποχή του αυτοκράτορα Θεοδοσίου του Νέου (περί το 446), υπήρξε προβληματισμός στους χριστιανούς για την ανάσταση των

νεκρών. Κατά παραχώρηση Θεού, αποσφραγίστηκε το στόμιο της σπηλιάς και ξύπνησαν (!) οι Επτά Παίδες, δίδοντας σαφή απάντηση στο ερώτημα της έγερσης των κεκοιμημένων... Αυτόπτης του γεγονότος έγινε λίγο αργότερα και ο ίδιος ο αυτοκράτορας, όπως διασώζουν οι ιστοριογράφοι (π.χ. Νικηφόρος Κάλλιστος), καθώς επίσης και τα σημαντικότερα Συναξαριακά κείμενα του 10ου αιώνα: Συναξάριο Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως, Συμεών Μεταφραστής, Βασιλειανό Μηνολόγιο κ.ά. Ακολούθως, “υπνούντες” και πάλι οι Άγιοι, παρέδωσαν το πνεύμα, αναμένοντας “την κοινήν ανάστασιν”. Ο ποιητής περιγράφει την πραγματικότητα αυτή, με τα ακόλουθα λόγια, στα ενδεικτικά αποσπάσματα που παραθέτουμε:

“... Οι Άγιοι Επτά Παίδες της Εφέσου που / κατέφυγον εις σπήλαιον να κρυφθούν / από τον διωγμόν των Εθνικών, κ’ εκεί εκοιμήθησαν· / και την επαύριον εξύπνησαν. Επαύριον γι’ αυτούς. / Μα εν τω μεταξύ, είχαν παρέλθει σχεδόν δύο αιώνες./ ... και χαίρονται οι Άγιοι Επτά Παίδες / σ’ αυτό τον κόσμο τον ωραίο, και τον Χριστιανικόν, / τον αγιασμένο μ’ εκκλησίες, και σταυρούς. / Μα έλα που ήσαν όλα τόσο διαφορετικά /και τόσα είχαν να μάθουν και να πουν, / (και τέτοια δυνατή χαρά ίσως εξαντλεί κι αυτή) / που γρήγορα κουράστηκαν οι Άγιοι Επτά Παίδες, / από άλλο κόσμον φθάσαντες, από σχεδόν δύο αιώνες πριν, / και νύσταξαν μες στη συνομιλία -/και τους αγίους οφθαλμούς των έκλεισαν.”

Τα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα περί Αγίων και Αγιότητας στην ποίηση του Καβάφη, καταδεικνύουν ότι ο ποιητής δεν αντιλαμβανόταν την αγιότητα μονάχα ως στοιχείο ιδιαιτερότητας των χριστιανών, αντιδιαστελλόμενο με το “βέβηλο”, το εθνικό, ή απλά ως διαπλαστική πηγή του πολιτισμού μιας κοινωνίας, αλλά και ως προέκταση του χριστιανικού βιώματος, ως ενδεικτική ορατή έκφραση υπέρβασης της φθαρτότητας του κόσμου και προσδιορισμού της αφθαρσίας, που γεννά η εν Χριστώ πορεία και ζωή.

*** Ο Δρ. Εμμανουήλ Κ. Δουνδουλάκης είναι εκλ. Επίκουρος Καθηγητής της Α.Ε.Α.Η.Κ. Συγγραφέας, Λογοτέχνης.**

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com